

OCENE IN POROČILA

Sergij Vilfan, **Uvod v pravno zgodovino**. Ljubljana : Uradni list Republike Slovenije, 1991. 159 strani.

Zgodovinar se že v prvih tednih študija sreča s svojo neobgljenostjo in jadikuje nad svojo pomanjkljivo izobrazbo. Najlažje razume politično zgodovino; zadrege se večajo, ko mora spoznati in razumeti tudi druga področja človekovega udejstvovanja. Situacija se ponovi v nekolikokrat bolj zaostreni obliki, če se odloči za raziskovalno delo. Takoj mu bo jasno, zakaj imamo tako veliko »političnih« zgodovinarjev in tako malo ostalih. Pridobivanje novih znanj je ne samo naporno, ampak tudi zamudno. Spominjam se razgovorov s pokojnim Jožetom Šornom, ko je opisoval, koliko težav je imel pri začetkih raziskovanja rudarstva. Že samo osnovni principi jamomerstva so bili zahtevni, kje pa je še ostalo, kar sestavlja rudarstvo. Zgodovinar bi moral biti silno široko izobražen, hkrati pa se razumeti še na številna področja. Kakšna je resnica, vemo sami. Za naše zgodovinopisje, ki nima opraviti z velikimi vladarji in svetovno pomembnimi dogodki, ampak prevladuje za vrsto stoletij socialna problematika, je silno pomembno poznavanje in razumevanje delovanja družbe v času in prostoru. Poglavitne odgovore na ta vprašanja daje pravna zgodovina.

Sergij Vilfan nam je doslej obilno pomagal s svojim obširnimi delom *Pravna zgodovina Slovencev*, ki je izšla pri Slovenski matici 1961. leta. Z Uvodom v pravno zgodovino pa nam daje izredno uporaben priročnik, kakršnega bi potrebovali še za nekatera druga področja, npr. narodno ekonomijo, statistiko, filozofijo itd. Delo namreč ni to, oziroma ne samo to, kar obeta naslov, ampak je bistveno več. Če odmislimo prvi dve in del naslednjih dveh ter zadnja tri poglavja od petnajstih, kolikor jih je v knjigi, ki so bolj neposredno povezana z naslovom, je jedro knjige dejansko slovenska zgodovina, gledana skozi oči pravnega zgodovinarja. V rokah imamo pregled slovenske zgodovine, ki je okleščen nekaterih segmentov naše politične, gospodarske in kulturne preteklosti. Če lahko gornjo misel izrazimo še malo drugače: če bi poglavjem, ki sestavljajo jedro knjige, dodali osnovna in bistvena dejstva iz »okleščenih segmentov« in nekaj, pa ne prav veliko letnic, bi dobili tisto, po čemer veliko Slovencev že dolgo hrepeni: kratko zgodovino Slovencev. V monumentalni enozvezkovni *Zgodovini Slovencev* Cankarjeve založbe (Ljubljana, 1979) je od skupno 962 strani več kot 200 posvečenih času od 1941 naprej. Dobrim 40. letom naše zgodovine so odmerili četrtno vsega prostora, namenjenega slovenski zgodovini »od paleolita do Tita«. Sedaj, ko politične razmere dopuščajo bolj uravnoteženo obravnavanje preteklosti, bi tako delo gotovo bilo lažje izvedljivo, predvsem pa je zelo, zelo potrebno. Ali je ta javna prošnja, potem, ko je že toliko narejenega, uresničljiva?

Poudarek knjige je na prikazu delovanja in obnašanja družbe skozi čas na našem prostoru. Njeno branje in učenje iz nje je prijetno, ker avtor ne ostaja na ravni opisovanja pravil, kar bi nekako pričakovali od pravnega zgodovinarja, ampak pove tudi, kaj se je dejansko dogajalo. Veliko pozornosti je posvečene tudi preciznejšemu izražanju, katerega pomanjkanje je precejšnja hiba zgodovinarjev. Tako nas npr. (str. 40) opozarja na pomembnost ločevanja fevdnih od fevdalnih razmerij. Na koncu pa pravno razglabljanje zaključí s trditvijo: »Za slovenske dežele še posebej velja, da fevd ni niti prevladujoča, niti odločilna sestavina fevdalizma. Tipično razmerje fevdalizma so nesvobodni zajmi.« Takih in podobnih primerov bi lahko še našli. Vidimo, kako pomembno je, če je specializiran pravni zgodovinar tudi »pravi« zgodovinar.

Poleg izrednega avtorjevega metodološkega pristopa, s katerim je olajšal razumevanje problematike, pritegne bralca tudi uvedba nekaterih novih oznak. Tako za čas pred uvedbo absolutizma uvajata Obdobje zgodnje moderne države, zadnje obdobje pa n. pr. enostavno označi Med svetovnima vojnama, skratka brez ideološke navlake in politikantskih oznak, s katerimi je sicer obremenjeno naše zgodovinopisje.

V teh dneh, ko smo evforični zaradi neodvisnosti Slovenije, deluje sprva nekoliko odbijajoče navajanje pravnega dogajanja pri naših nekdanjih sodržavljanih. Zaradi načina pisanja pa bodo bralci hitro potolaženi. Eni bodo avtorju hvaležni, ker jim je razširil obzorje, drugi pa bodo uvideli, na kakšni pravni preteklosti je, oziroma naj bi funkcioniral bolnik na Balkanu. Dodatno bralca streznijo tudi oznake, npr. za Dušanov zakonik, da kaže bizantinsko poreklo, odsotnost sistema. Slovencem so desetletja ubijali (slovenski) zgodovinarji v glavo, da gre za enkratno delo, vrhunski izdelek srbskega duha v srednjem veku, ki postavlja Srbe ob bok sodobni Evropi, predvsem pa daleč nad nas.

Poglavje *Pravo v antiki* je napisal Vladimir Simič.

Slovensko zgodovinopisje je v nekaterih primerih zelo okorno in nejasno. Nekateri naši medievisti so mi zatrjevali, da so tega krivi pravni zgodovinarji, ki niso imeli srečne roke ali pa posluha za jezik pri »ponašenju« terminov. Kot primere so navajali: zajem, prosta saja, nevoljništvo, . . . Priznati je treba, da ti pojmi navadnemu državljanu resnično nič ne pomenijo, in obžalovati moramo, da niso ostali raje pri terminih virov, pa četudi so latinski ali nemški. Tisti, ki ta dva jezika znajo, bi že razumeli, sedaj pa Slovenci ne razumejo slovenskih (?) besed. Avtor tega v knjigi ni mogel popravljati, niti odpraviti, saj je vprašanje, če v tem nismo že predalec zabredli. Prav zaradi teh, pa tudi drugih terminov bi avtorja prosili, da bi ob eventualnem ponatisu dodal stvarni register ali pa vsaj skromen terminološki slovarček.